

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-459М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять та самостійної роботи

з навчальної дисципліни

«Арттерапія»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»
денної і заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою ННІЕМ
Протокол № 10 від 29.02.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Арттерапія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 Психологія денної і заочної форм навчання. [Електронне видання] / Стасюк М. І. – Рівне : НУВГП, 2024. – 23 с.

Укладач: Стасюк М. І., кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Олексін Ю. П., д.п.н., професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Керівник групи забезпечення спеціальності 053 «Психологія»
Шпак С. Г.

© М. І. Стасюк, 2024

© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

1. Передмова	4
2. Методичні поради для роботи над дисципліною	4
3. Теми практичних занять.	7
4. Плани практичних занять	7
5. Теми для самостійного вивчення	15
6. Завдання до самостійної роботи	17
7. Індивідуальні науково-дослідні завдання	18
8. Питання до підсумкового контролю	19
9. Рекомендована література	21
10. Інформаційні ресурси	22

1. Передмова

Навчальна дисципліна «Арттерапія» є обов'язковим компонентом (ВКЗ-1) освітньо-професійної програми «Психологія» 053 «Психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, яка введена задля підготовки майбутніх психологів на основі новітніх досягнень психологічної науки у практичній діяльності пізнання психічного. Окрім лекційних занять значна кількість годин (14 год.) відводиться практичним заняттям як одній із базових форм навчально-виховного процесу, що вимагають формування навичок самостійної роботи задля ефективного засвоєння курсу.

Практична форма занять передбачає поглиблення, закріплення і конкретизацію знань, отриманих на лекціях, а також під час самостійної роботи; формування практичних умінь і навичок, необхідних в майбутній професійній діяльності; розвиток самостійності, умінь спостерігати та пояснювати психічні явища.

2. Методичні поради для роботи над навчальною дисципліною

Запропонована здобувачам вищої освіти 4 курсу предметної спеціальності 053 Психологія навчальна дисципліна охоплює пізнання закономірностей арттерапевтичного процесу як змістової одиниці категоріально-поняттєвого апарату наукової психології; загальних відомостей про основні напрямки розвитку психологічної науки і практики, в контексті реалізації яких здійснюються методологічні, концептуальні, методичні, емпіричні та безпосередньо-практичні арттерапевтичні розробки; надання студентам найбільш суттєвих

теоретико-методичних та практичних аспектів, істотних системоутворюючих компонентів, структури сучасних арттерапевтичних розробок та їх взаємозв'язку; навчання студентів формувати у себе вміння та розвивати навички практичного застосування своїх професійних знань, досвіду та якостей під час безпосереднього розв'язання ситуаційних завдань, пов'язаних з арттерапією (здатність продемонструвати її своєрідність, відповідні характерні риси та специфіку арттерапії як окремої самостійної галузі психологічної науки та практики).

Яким чином варто готуватися до практичних занять?

Насамперед необхідно уважно ознайомитися з планом заняття і запропонованими завданнями. Після цього варто опрацювати підручники і посібники, конспект лекцій з теми задля з'ясування суті проблем.

Для глибокого розуміння матеріалу здобувачу необхідно опрацювати терміни, щоб збагнути зміст певних психічних властивостей, станів, процесів засобами мистецтва. Важливим етапом підготовки до практичних занять є **конспектування першоджерел** відповідно до плану. Конспектування необхідно розпочати з прізвища автора твору, повної назви праці, року і місця її видання.

Конспект необхідно записувати охайно, оформити його заголовок, його поле використовувати для запису основної думки конкретного уривку твору. Доцільно виділяти в ньому найбільш важливі місця і положення різними способами залежно від їх значення.

Завершальним етапом підготовки до практичних занять є складання тексту виступу у формі поширеного плану, тез тощо.

Виступ заняття повинен бути розрахований до 7 хвилин з одного питання, а доповнення – 3-4 хвилин. Якщо здобувач бере слово не першим, то варто дати оцінку

попереднім виступам. Рекомендується не читати записи, а користуватися ними лише при цитуванні або наведенні цифрових даних.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Психологія» здобувачі спеціальності 053 «Психологія» першого (бакалаврського) рівня повинні набути компетенції, які сприятимуть успішному здійсненню навчальної, а згодом і професійної діяльності, оскільки формують уміння:

- продукувати нові ідеї,
- зберігати моральні, культурні цінності і досягнення суспільства,

- опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел,

- використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій,

- планувати та здійснювати психологічне дослідження, аналізувати й узагальнювати одержані результати,

- формулювати аргументовані висновки та рекомендації,

- надавати психологічну допомогу,

- здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

Результатами навчання, які набувають здобувачі вищої освіти, вивчаючи дисципліну, є:

- обрання та застосовування валідного і надійного психодіагностичного інструментарію дослідження та технологій психологічної допомоги,

- критична оцінка правдивості одержаних результатів дослідження,

- формулювання аргументованих висновків,

- складання й реалізація плану консультацій згідно із запитом та індивідуальними особливостями клієнта,

розробка та упровадження психопрофілактичних чи просвітницьких програм, психологічної допомоги, відповідно до запиту,

застосування ефективних заходів зі збереження власного психічного здоров'я і клієнтів.

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Арттерапія як новий напрям в психотерапії	2	-
2.	Природа і механізми образотворчого мистецтва в психоаналізі.	2	-
3.	Ізотерапія	2	2
4.	Бібліотерапія.	2	-
5.	Казкотерапія.	2	2
6.	Музикотерапія. Вокалотерапія.	2	2
7.	Піскова терапія як комунікативний ресурс	2	-
	Разом	14	6

4. Плани практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема: Арттерапія як новий напрям в психотерапії.

Вид: практичне заняття.

Методи: бесіда; робота з науковою літературою; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Методологічна основа арттерапії.
2. Арттерапія як самостійний психотерапевтичний напрям.
3. Історія розвитку арттерапії.
4. Основні напрямки сучасної арттерапії.
5. Арткейдоскоп «Техніки, які мене вразили».

Узагальнення вивченого: діагностика знань в усній і тестовій формі.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5.

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи відповідно до плану заняття.

1. Розробити «золоті правила» арттерапевтичного оцінювання продукту творчої діяльності.
2. Підібрати 2-3 арттерапевтичні вправи.

Практичне заняття № 2

Тема: Природа і механізми образотворчого мистецтва в психоаналізі

Вид: практичне заняття.

Методи: евристична бесіда, робота з навчально-методичною літературою; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Основні положення психоаналітичної теорії З.Фрейда щодо творчості.
2. Поняття про перенесення та контрперенесення в арттерапії.
3. Психологічна природа і функції символу в арттерапії.
4. Арттерапевтичний практикум: техніки роботи з символами з використанням МАК.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі колоквиуму; виконання практичних завдань.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5.

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати мультимедійну презентацію відповідно до плану.

1. Розкрийте основні особливості психоаналітичного підходу К.Г.Юнга у вивченні творчості.

2. Охарактеризувати педагогічну модель застосування арттерапії.

3. Розкрийте сутність теорії психосинтезу Р. Ассаджолі.

Практичне заняття № 3

Тема: Ізотерапія.

Вид: практичне заняття.

Методи: співбесіда; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Основні етапи ізотерапії.
2. Природа і функції символу в ізотерапії.
3. Символіка кольорів. Психологічний і фізіологічний вплив кольору на людину.
4. Сприйняття кольору та психічні стани.
5. Арттерапевтичний практикум.
«Людина під дощем» (автори: Романовою О. В. і Ситько Т. І.),
«Моя сім'я»,
малюнок на вільну тему.

Узагальнення вивченого: діагностика знань в усній і тестовій формі.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5.

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи та мультимедійну презентацію відповідно до плану заняття.

1. Охарактеризувати основні види проєктивних методик.
2. Скласти план-конспект арттерапевтичного заняття із використанням ізотерапевтичних технік.
3. Еволюція науки про колір.
4. Сутність і значення кольорової психодіагностики.

Практичне заняття № 4

Тема: Бібліотерапія.

Вид практичне заняття.

Методи: робота з навчально-методичною літературою; самостійна робота, рольові ігри, групові дискусії.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Загальні уявлення про бібліотерапію.
2. Бібліотерапевтичні техніки для вирішення ресурсних завдань.
3. Особливості роботи з бібліотерапевтичними техніками.
4. Арттерапевтичний практикум: спрямоване читання, самостійне читання з наступним обговоренням, творчий лист, символічний аналіз, рольові ігри, групові дискусії, рефлексивне читання, інтеграція з іншими арттерапевтичними методами.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі фронтального опитування; виконання практичних завдань.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5.

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, підготуватися до заняття, відповідно до плану.

1. Вплив читання на когнітивну та афективну сфери особистості.
2. Розкрийте теоретичні принципи бібліотерапії.
3. Роль бібліотерапії в особистісному зростанні

- клієнта.
4. Обрати 5 притч повчального змісту, виділити їх головну ідею.

Практичне заняття № 5

Тема: Казкотерапія.

Вид практичне заняття.

Методи: аналіз казок і ситуацій; бесіда, мозковий штурм.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Функції та види казок. Принципи та схема психологічного аналізу казок.
2. Основні етапи психологічного аналізу казок.
3. Фактори ефективності казкотерапії.
4. Діагностичні та психокорекційні можливості казкотерапії.
5. Арттерапевтичний практикум: аналіз, розповідь казок, переписування казки, інсценізація казки, малювання за мотивами казки, програвання епізодів казки, складання казки.

Узагальнення вивченого: діагностика знань у формі колоквіуму.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5, 8.

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати мультимедійну презентацію відповідно до плану заняття.

1. Особливості застосування казкотерапії з дітьми.
2. Робота зі звільненнями від страхів у казкотерапії.
3. Інтегративна казкотерапія: інсценізація казок із застосуванням лялькотерапії, образотерапії, музикотерапії, танцювальної терапії.
4. Особливості складання психотерапевтичних казок.

Практичне заняття № 6

Тема: Музикотерапія. Вокалотерапія.

Вид: практичне заняття.

Методи: бесіда, мозковий штурм, самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Особливості застосування музикотерапії.
2. Механізми психокорекційного впливу музики на людину. Поняття «сугестії» та «катарсису» в музикотерапії.
3. Рецептивна, творча, інтегративна музикотерапія.
4. Вокалотерапія та ритмотерапія як складові музикотерапії.
5. Арттерапевтичний практикум «Інтеграція впливу музики, співу і танцю на психіку клієнта».

Узагальнення вивченого: діагностика знань у тестовій формі.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5.

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати та підготувати виступи.

1. Психофізіологічні засади впливу музики на людський організм.
2. Основні методи тілесно-орієнтованої терапії.

Практичне заняття № 7

Тема: Піскова терапія як комунікативний ресурс.

Вид практичне заняття.

Методи: бесіда; робота з науковою літературою; самостійна робота.

Мотивація навчання: особистісне і професійне самовдосконалення.

Актуалізація опорних знань: контрольні запитання до теми.

План

1. Загальні уявлення про піскову терапію. Ключові характеристики піскових картин.
2. Можливості піскової терапії. Оснащення піскової терапії.
3. Організація процесу консультації методом піскової терапії.
4. Особливості використання глини в арттерапії.
5. Арттерапевтичний практикум «Казкотерапевтичний підхід до піскової терапії».

Узагальнення вивченого: діагностика знань в усній і тестовій формі.

Рекомендована література: 1, 2, 3, 4, 5.

Завдання здобувачам вищої освіти для підготовки заняття: Опрацювати рекомендовану літературу та підготувати мультимедійну презентацію відповідно до плану заняття.

1. Концептуальні засади піскової терапії.
2. Глина як зцілювальний природний ресурс.

5. Теми для самостійного вивчення

Як вже наголошувалося, самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу з дисципліни «Арттерапія» у позааудиторний час.

Метою самостійної роботи є формування у студентів навичок і вмінь працювати з літературою, здатності визначити свою позицію й аргументовано її обґрунтувати її, віднаходити стрижневі аспекти проблем, що потребують вирішення.

Предметом самостійної роботи студентів є вивчення ними окремих тем указаної навчальної дисципліни, підготовка презентацій тощо. Також самостійна робота студентів включає опрацювання наукових праць з окремих проблем сучасної психології.

Самостійна робота організовується у такій послідовності:

- попереднє вивчення навчальної програми з дисципліни;
- ознайомлення з літературою лекції;
- слухання лекції, складання лекційного конспекту з подальшим його доопрацюванням;
- вивчення і аналіз рекомендованої літератури і виконання контрольних завдань;

- з'ясування питань, які виникли під час вивчення матеріалу, консультації у викладача.

Основні теми навчальної дисципліни, що потребують самостійного опрацювання:

1. Сенс творчості у психології.
2. Культурно-наукові передумови виникнення арттерапії.
3. Особливості проведення вправ з кольорами.
4. Принципи роботи з папером. Види роботи з папером.
5. Принципи пісочної терапії.
6. Проективна психодіагностика в пісочниці (індивідуальна та групова форми).
7. Психокорекція в пісочниці (індивідуальна та групова форми).
8. Принципи роботи з глиною.
9. Арттехніки роботи з природними та синтетичними матеріалами.
10. Арттерапевтична робота з тканиною.
11. Створення колажів у арттерапевтичній роботі.
12. Арттехніки у психокорекційній роботі з емоційною сферою особистості.
13. Робота з арттехніками в поєднанні з музикою і звуками.
14. Використання театральних елементів в арттехніках/
15. Лялькотерапія як вид арттерапії.

6. Завдання для самостійної роботи.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денної/заочної форми навчання
1	Написати психологічне есе «Сенс творчості у психології»	5/7
2	Законспектувати культурно-наукові передумови виникнення арттерапії	4/7
3	Відобразити схематично особливості проведення вправ з кольорами	3/7
4	Практично продемонструвати види роботи з папером	5/7
5	Опрацювати додаткову літературу про принципи пісочної терапії	3/5
6	Презентувати особливості психодіагностики в пісочниці (індивідуальна та групова форми).	4/7
7	Презентація «Проективна психодіагностика в пісочниці (індивідуальна та групова форми)»	4/7
8	Провести психокорекційні заняття в пісочниці (індивідуальна та групова форми)	5/7
9	Опрацювати додаткову літературу про принципи роботи з глиною	3/5
10	Арттехніки роботи з природними та синтетичними матеріалами (практична представлення)	5/5
11	Практично продемонструвати створення колажів у арттерапевтичній роботі	5/5

12	Конспект заняття «Арттехніки у психокорекційній роботі з емоційною сферою особистості в поєднанні з музикою і звуками, використанням театральних елементів»	10/9
13	Опрацювати тему «Лялькотерапія як вид арттерапії»	4/4
	Разом	60/82

7. Індивідуальні науково-дослідні завдання

Індивідуально-науково дослідне завдання (ІНДЗ) як вид самостійної роботи передбачає залучення здобувачів вищої освіти до наукових досліджень. Фактично виконання таких завдань в процесі засвоєння навчальної дисципліни «Арттерапія» дозволяє їм приступити до опанування методикою наукових досліджень. У галузі практичної психології.

Для оформлення ІНДЗ план до теми здобувач складає самостійно, відповідно в такий же спосіб займається пошуком наукової літератури. Індивідуальні консультації з викладачем сприятимуть виконанню ІНДЗ, спрямовуючи його в позитивне русло. Важливою складовою підсумкового результату ІНДЗ є правильне оформлення бібліографічних посилань як по тексту роботи, так і в прикінцевому списку використаних джерел з теми (відповідно до бібліографічного опису з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ8302: 2015).

Набуття студентами навичок наукових досліджень під час виконання ІНДЗ сприятиме подальшому конструктивному написанню курсової чи у підсумку кваліфікаційної роботи.

Підготовка і захист ІНДЗ на запропоновані теми:

1. Скласти конспект арттерапевтичного заняття з інтегрованим поєднанням різних видів арттехнік.
2. Скласти терапевтичну казку, відповідно до вимог.
3. Розказати улюблену казку, проаналізувати її, переказати від імені улюбленого героя.

8. Питання для підсумкового контролю

1. Місце і роль арттерапії у психології.
2. Особливості арттерапевтичних відносин в арттерапії.
3. Проблема інтерпретації продуктів творчої діяльності в арттерапії.
4. Сутність «золотих правил» арттерапевтичного аналізу продуктів творчої діяльності.
5. Основні підходи в класифікації видів арттерапії.
6. Особливості проведення індивідуальної арттерапії.
7. Особливості проведення групової арттерапії.
8. Студійна, відкрита група; аналітична закрита група; тематично орієнтована як види арттерапевтичних груп.
9. Основні форми групової арттерапії. Загальна характеристика етапів розвитку психотерапевтичної групи.
10. Розкрити суть психоаналітичного підходу в арттерапії.
11. Основні положення психоаналізу З. Фрейда про несвідоме. Мистецьке фантазування як прояв несвідомого.
12. Аналітична теорія К. Г. Юнга: основні положення про структуру психічного.
13. Архетип і його види за К. Юнгом.
14. Наведіть приклади проявів архетипів у мистецтві.
15. Психологічна сутність і функції символу в арттерапевтичній діяльності.
16. Загальна характеристика проєктивних технік.
17. Особливості символіки кольорів в арттерапії.

18. Сутність техніки «Мандала»: мета, завдання, алгоритм проведення.
19. Особливості арттерапевтичної техніки «Колаж»: мета, завдання, алгоритм проведення.
20. Охарактеризуйте суть принципів роботи з асоціативними метафоричними картами.
21. Особливості проєктивної методики «Людина під дощем»: мета, завдання, інтерпретація.
22. Розкажіть про мету, завдання, алгоритм проведення арттерапевтичної казки.
23. Застосування лялькотерапії задля психокорекції негативних емоційних станів клієнта.
24. Зміст, значення, особливості застосування пісочної терапія як виду арттерапії.
25. Зміст, значення, особливості застосування ізотерапії як виду арттерапії.
26. Зміст, значення, особливості застосування драмотерапії як виду арттерапії.
27. Зміст, значення, особливості застосування музикотерапії як виду арттерапії.
28. Зміст, значення, особливості застосування глинотерапії як виду арттерапії.
29. Зміст, значення, особливості застосування танцювальної терапії як виду арттерапії.
30. Роль досліджень творчості психічно хворих у становленні витоків арттерапії.
31. Вплив мистецьких традицій на становлення арттерапії.
32. Розвиток арттерапії в Європі і діяльність А.Хілла.
33. Роль М. Наумбург у розвитку психодинамічного напрямку в арттерапії.
34. Становлення арттерапії в першій половині ХХ століття.
35. Розвиток арттерапії у другій половині ХХ століття.
36. Розкрийте розуміння З. Фрейда творчості як конфлікту між несвідомими і свідомими проявами психіки.

37. Аналітичне бачення К. Юнга ролі індивідуації у становленні творчої особистості.
38. Розкрийте сутність проявів архетипів у художній творчості.
39. Основні положення теорії З.Фрейда щодо творчості.
40. Поняття про перенесення та контрперенесення в арттерапії.
41. Психологічна природа і функції символу в арттерапії.

9. Основна література

1. Арттерапія. Інноваційні психологічні технології / під ред. О. Тіунової, Т. Шейкіної. Випуск 5. Київ-Тернопіль : ЕЕАТА, 2018. 200 с.
2. Арттерапія. Інноваційні психологічні технології / під ред. О. Тіунової. Випуск 6. Київ–Львів–Тернопіль : ЕЕАТА, 2019. 224 с.
3. Ільченко І. С. Арттерапія: навчальний посібник для студентів. Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. 150 с. URL: <http://chito.in.ua/navchalenij-posibnik-dlya-studentiv-dennoyi-ta-zaочноyi-formi.html>
4. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Ч. 1. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 232 с.
5. Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції : навч. посіб. / за ред Т. С. Яценко. Київ, 2008. 342 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/423691.pdf
6. Основи практичної психології : підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева, Київ, 2012. 536 с. URL: <https://www.academia.edu/31720115>
7. Паркулаб О. Г. Основи психотерапії: навч.-метод. комплекс. Івано-Франківськ, 2007. 92 с. URL: <http://www.d-learn.pu.if.ua>
8. Казкотерапія як один із методів практичної діяльності психолога: Методичний посібник із дисципліни

«Практика психологічного впливу в клінічній психології» для студентів психологічного факультету денної форми навчання спеціальності 6.030102 – психологія, 6.030103 – практична психологія / Герман Н. І., Горобець Т. В. Черкаси : Вид. від. Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 2015. 142 с.

Допоміжна література

1. Вознесенська О. Л. Ресурси арттерапії на допомогу вимушеним переселенцям. Практичний посібник для тренерів. Київ : Human Rights Foundation, 2018. 50 с. URL: <http://uhrf.org/download/27.pdf>

2. Мушкевич М. І., Чагарна С. Є. Основи психотерапії : навч. посіб / М. І. Мушкевич,; за ред. М. І. Мушкевич. Вид. 3-тє. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 420 с.

3. Психотерапевтичний практикум. Класичний психоаналіз / ред.-упоряд. З. С. Карпенко. Івано-Франківськ : Гостинець, 2004. Вип. 1. 60 с.

4. Berry J. W. Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied Psychology*. 46. P. 5–68.

5. Paolino T. J. Psychoanalytic psychotherapy theory, technique, therapeutic relationship and treatability. New York : Brunner/Mazel, 1981.

6. TaJfel H., Turner J. An integrative theory of intergroup conflict / *The social psychology of intergroup relations*. Eds. W. Austin & S. Worchel. Monterey, CA: Brooks. Cole, 1979. P.33–47.

10. Інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека НУВГП. м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75. URL: <http://lib.nuwm.edu.ua/>

2. Обласна наукова бібліотека. м. Рівне, майдан Короленка, 6. URL: <http://libr.rv.ua>

3. Освіта.UA: Освіта в Україні та за кордоном. URL: <http://osvita.ua/>

4. Вища освіта. URL:
http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/
5. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6). URL: <http://www.libr.rv.ua/>
6. Психологічний сайт. http URL:
<http://psy.piter.com/>
7. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська,44). URL:
<http://www.cbc.rv.ua/>.
8. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 053 «Психологія». URL:
https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/64410/